

Intervjú B-dur-ban

Tempora mutantur...

Tökéletesen igaz, ha az időkről van szó, viszont az emberek, lelkük mélyén, meglepően keveset változnak. Így van ez Jávor Pállal is: amikor vagy tizenöt esztendővel elélt az újpesti színház szomszédságában lapuló borozóban megismerkedtünk, szakasztott ilyen volt, mint most. Akkor, a Vigszínház igazgatóságának kívánságára, Újpesten a »Liliom«-ot tüzték másorra egy hétköznapon este, abból a célból, hogy a címszerepben egy fiatal vidéki színész bemutatkozhassék. Az időtájt is amorozihiány volt Pesten s a direktorok mindent elkövettek, hogy a jó vidéki tengerből kihalásszanak egy-egy új tehetséget, lehetőleg olyat, amely meg tudja mozgatni az aranykulcsra járó női szíveket. Szóval tehát ott állt Jávor az előadás után a borozóban, falfehéren, elcsigázva az izgalomtól. Néhányan, »helybeli kritikusok«, közrefogtuk őt, leültünk az asztalhoz és néhány duplarumos tea mellett elbeszélgettünk vele a békebeli zárórág, azaz egészen éjfél után egyig. Azóta elmúlt jónéhány éjszaka, szorgalmasan múltak a hónapok, sőt az évek is és Jávor Pál egyszerre csak ott ragyogott a színház egén...

Most, tizenöt esztendő múltán, mivel értesültünk Jávor Pál Krudyt dramatiszáló tervéről, újra felkerestük őt a Pasaréti úton, kívül-belül remek otthonában. És mit láttunk? A kandallóba fát rakó férfi hajszálpontosan ugyanaz, mint akít a külvárosi borozóban megismertünk. Éppen olyan szerény, éppen olyan megnyerő a modora, éppen olyan fiatalos tűz lelkesedik a szemében. Talán csak a mozdulatai lettek férfiasabbak és a hangjába keveredett egy-egy mélyebb, barnább szín.

— Hallottuk, hogy Krudyt dramatiszál, — kezdjük az interjút, — beszéljen talán erről valamit.

— Igen, nagyon szeretem Krudy Gyula írásait, — feleli, — az utolsó bölények egyike volt ő a magyar irodalom reneszánszében. Ősien magyar, utánozhatatlanul bájos minden porcikájában, a legodavetettebb sorában is eredeti, igazi, nagy író.

— Melyik művét akarja dramatiszálni?

— Egy hangjátékra gondolok, amelyet »A ködmönös asszony a hidon«, az »Őszi délután« és »A hidon« című novellákból írok meg. A munka már meglehetősen előrehaladott stádiumban van, már azt is megtárgyaltam, hogy Barsi Ödön fogja rendezni a rádióban.

Krudyról akarunk beszélgetni, Szindbádról, a hajósról, Rezeda Kázmér úrról és a többiekéről, akik fel-feltűnedeznek olykor, a budai alkonyatok aranyában. De a csöndes emlékeztést hirtelen csengőberregés szakítja meg. Az inas két feketébe öltözött zenész urat jelent be, névszerint Bura Pál és Bujka Csórit. A nevezettek a következő pillanatban hegedűvel a hónuk alatt meg is jelennek az ajtóban.

— Jaj, el is felejtettem, — szabadkozik Jávor, — most, hogy napokig beteg voltam, megkértem az urakat, hogy a jövőheti magyarnóta előadásom próbáját is nálam tartssuk meg. Hát, ha nem zavarja, akkor bele is fogunk...

Azzal Bura és Bujka urak letelepednek a terített asztalhoz, esznek egy-egy falatot az inycsiklandozó falusi sonkából, isznak is rá rumos teát meg konyakot, hogy aztán rázendítsenek a szebbnél-szebb magyar nótákra. Az első a Balatonról, sirályokról, meg valami nagy-nagy szerelemről busong. Ezután Jávor B-durt parancsol s rákezd arra az ismeretes gyönyörű Dankó-nótára, hogy azt mondja: »Elmondanám, de hasztalan beszéd, hideg szobor vagy, meg sem értenéd...« Igazán szívet simogatóan szól a nóta, Jávor Pál kitűnően ért ehhez a mesterséghez is. A szerelem és a bánat, minden andalító és vérforraló rekvizitum szinte a kisujjában van, úgy tud vele csiklandozni, hogy az embernek rögtön kinyílik a — május a szívében. Hanem sirva vigad a magyar: a szomorúságot a jökevény követi nyomon s azt, hogy »hideg szobor vagy...«, felváltja valami pattogóbb ritmus: »Még azt mondják, nincs Szegeden boszorkány...«

Ezután Jávor próbaszűnetet rendel el, mégpedig Cis-mollban. Ez azt jelenti, hogy beszéljünk talán valami másról, egészen szelid, békés dolgokról.

— Itt van például a Csóri, — mondja Jávor, — csuda érdekes ember. Bejárta már a félvilágot, muzsikált többek közt a spanyol királynak, sőt még az orosz cárnak is. Hogy is volt az, öregem, abban az időben Szentpéterváron?...

Csóri megadja magát, térdére fekteti a nyirettyűt és beszélni kezd.

— Az úgy volt, hogy az orosz összeomlás előtt a cári palotában muzsikáltunk. Én például ott álltam a nagyszakállú, híres Rasputin közvetlen közelében...

És elmond Csóri egy hosszú történetet arról, hogyan internálták az egész cigányzenekart és hogy ő miképpen magyarázta meg később ártatlanságukat. Mert kémekek nézték őket, holott a legtöbbjük még írni-olvasni sem tudott.

A szűnet után aztán újra felhangzanak a szépséges magyar nóták, egyelőre még szigorúan B-dur-ban. De csak azért ilyen keményen, hogy végül mégis a leglágabb mollban olvadjanak fel s ráüljenek a könyvtárra, a szép képekre és szobrokra, az egész úri eleganciával berendezett lakásra. Erősen a délutánba hajlik az idő, amikor ráeszmélünk, hogy Jávorral voltaképpen Krudyról szerettünk volna beszélgetni. Am beszélgetés helyett szinte ő maga, a felejtethető író, jelent meg a szobában. A szelleme biztosan ott volt közöttünk, a síró dallamokban, a rumos tea gőzében, a sonkacsontra tapadó húsban, a beragyogó hó fehérségében s főleg a minden szépségre és békésre szomjas szívünkben.

Acsády Károly

»Szóval kezdjük: B-dur! (Jávor, a Csóri és Bura Pál)

»Elmondanám, de hasztalan beszéd...«

»Hideg szobor vagy, meg sem értenéd...«

»Még azt mondják, nincs Szegeden boszorkány...«

»Élénkebben, sokkal élénkebben!...« (Escher fény.)